

Uvod

Projekt »Interdisciplinarna analiza problematike bolniškega nadomestila samostojnih podjetnikov« je bil izveden v okviru programa »Projektno delo z negospodarskim in neprofitnim sektorjem – Študentski inovativni projekti za družbeno korist 2016–2020«. Sofinancirata ga Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Med marcem in junijem 2020 so ga izvedli študentje UL Filozofske fakultete, UL Ekonomske fakultete, UL Fakultete za socialno delo in UL Medicinske fakultete pod pedagoškim mentorstvom doc. dr. Gorazda Kovačiča z UL Filozofske fakultete in z operativno pomočjo strokovnega sodelavca Dejana Navodnika iz Gibanja za dostojno delo in socialno družbo.

Namen projekta je bil preučiti zdravstveno stanje, prezentizem in ovire pri uveljavljanju bolniškega staleža samostojnih podjetnikov in ostalih samozaposlenih. Projekt se je osredotočil zlasti na pravico do kritja bolniškega nadomestila iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki je neugodno urejena in s tem težje dostopna za samozaposlene z nizkimi dohodki in prihranki, posebej če ne zaposlujejo drugih. Prvih 30 delovnih dni bolniške odsotnosti si morajo bolniško nadomestilo, obvezne prispevke in ostale podjetniške stroške financirati sami in, če nimajo prihrankov ali zaposlenih sodelavcev, so večinoma primorani delati bolni. To vodi v dolgoročno poslabševanje zdravstvenega stanja. Glavni cilj projekta je bil razvoj systemske rešitve, ki bi skrajšala čakalno dobo do nastopa zavarovalnega kritja bolniškega nadomestila samozaposlenih in bi bila pravična z vidika enakosti med različnimi kategorijami delovno aktivnih, ekonomsko vzdržna za zavezance in za sistem obveznega zdravstvenega zavarovanja ter ne bi spodbujala nadaljnjega širjenja lažnih ali navideznih samozaposlitev.

Projektna skupina je preučila sociološke, medicinske, ekonomske in pravne vidike položaja samozaposlenih, njihovega prezentizma in položaja v sistemu obveznih socialnih zavarovanj. Najprej je preučila in povzela relevantno znanstveno in strokovno literaturo in vire, kar je predstavljeno v 2. poglavju, »Pregled literature«. Nato je izvedla spletno anketo med samozaposlenimi, v kateri je preverila delovnopравни in ekonomski položaj samozaposlenih (njihove povprečne mesečne neto dohodke in prihranke), dolžino delovnika in razloge za dolge delovnike, obseg prezentizma in razloge zanj, zdravstveno stanje respondentov in vključenost v zdravstvena zavarovanja. Analiza ankete, ki je predstavljena v 3. poglavju, je pokazala, da je potrebno izvesti še polstrukturirane intervjuje s samozaposlenimi, v katerih so izvajalci podrobneje povprašali sogovornike o razlogih za prezentizem v povezavi z njihovimi poslovnimi modeli. Analiza intervjujev je v 4. poglavju. Osrednja naloga projekta je bila oblikovanje predloga sistemske rešitve problema težje dostopnosti bolniškega staleža zaradi ureditve zavarovalnega kritja bolniškega nadomestila. Predlog uvedbe novega obveznega zdravstvenega zavarovanja za kritje hitrejšega nastopa zavarovalnega kritja bolniškega nadomestila samozaposlenih, ki je skupaj z obrazložitvijo in oceno vrednosti zavarovanja predstavljen v 5. poglavju te publikacije, je projektna skupina evalvirala na način predstavitve in odzivov oz. sestankov s predstavniki deležniških organizacij (delodajalskih združenj, sindikalnih central, pristojnih ministrstev, ZZZS in zasebne zavarovalnice) in izbranih ekspertov. 6. poglavje vsebuje predstavitev stališč deležnikov in oceno izvedljivosti predloga novega zavarovanja glede na njegovo sistemsko konsistentnost in glede na interese različnih deležnikov.

Ta publikacija je na razpolago deležnikom ter strokovni in širši javnosti kot strokovna podlaga in kot spodbuda za pripravo reforme sistema obveznega zdravstvenega zavarovanja za samozaposlene, ki bi odpravila sedanje anomalije. Ureditev, v kateri skoraj 70 % samozaposlenih plačuje minimalne pavšalne prispevke, je kratkoročno finančno ugodna za tiste samozaposlene, ki zaslužijo dobro, vendar je zato, ker spodbuja prezentizem in samoizčrpavanje, dolgoročno škodljiva za zdravje in produktivnost populacije samozaposlenih, s tem pa je tudi javnozdravstveni problem. Poleg tega ureditev in praksa odmere prispevkov samozaposlenih vsebuje nepravilna nesorazmerja v obremenitvah glede na dejanski osebni dohodek med njimi in v primerjavi z zaposlenimi zavarovanci. Ocena potrebne višine prispevka za predlagano novo obvezno zdravstveno zavarovanje in ocena stroška za državni proračun, če bi ta prevzel plačevanje tega prispevka za ekonomsko najbolj ranljive samozaposlene, kaže, da predlagano zavarovanje ne predstavlja velikega finančnega bremena in da gre predvsem za vprašanje politične volje deležnikov.